

**สภาพปัญหาและความต้องการการสนับสนุนจาก
ภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพ ของ
ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม
ในจังหวัดหัวพัน ประเทศสาธารณรัฐ
ประชาธิปไตยประชาชนลาว***

**Problems and Needs for Government Support in
Potential Development of Small and Medium
Enterprise in Houaphanh Province, Laos People's
Democratic Republic**

พินแสง ยุนแซงวา** และฤทธิการ ศิริประเสริฐโชค***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาจากประชากรวิสาหกิจขนาดกลาง จำนวน 79 ราย และกลุ่มตัวอย่างจากวิสาหกิจขนาดย่อม จำนวน 351 ราย การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผลการวิจัย พบว่า

1. ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่มีปัญหาในระดับมากในด้านทุน

* วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

** นิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

*** ดร.ฤทธิการ ศิริประเสริฐโชค อาจารย์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

ด้านการตลาด ด้านการเข้าถึงแหล่งทุน ด้านภาษี ต้นทุนการผลิต/บริการ ด้าน
 สาธารณูปโภค 2. ปัญหาของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมส่วนใหญ่มี
 ปัญหาระดับมากในด้านทุน ด้านความรู้ในการบริหารของผู้ประกอบการ ด้าน
 การตลาดและด้านสาธารณูปโภค 3. ความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐ
 พบว่า วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมส่วนใหญ่ต้องการการสนับสนุนอยู่ใน
 ระดับมากในทุกด้าน คือ ด้านการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางด้านระเบียบ
 กฎหมายต่อการดำเนินธุรกิจ ด้านการปรับปรุงระบบการเข้าหาแหล่งทุน ด้าน
 สร้างผู้ประกอบการใหม่ ด้านการเพิ่มการช่วยเหลือ และบริการพัฒนาธุรกิจ
 ด้านส่งเสริมความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างธุรกิจขนาดใหญ่ ธุรกิจขนาดกลาง
 และขนาดย่อม และด้านส่งเสริมการขยายตลาดของธุรกิจขนาดกลางและ
 ขนาดย่อมและ 4. ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของปัญหา และความ
 ต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อม
 จำแนกตามตัวแปรอิสระ พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อม ที่มีวุฒิการ
 ศึกษา ระยะเวลาดำเนินกิจการ ประเภทวิสาหกิจ ต่างกัน มีสภาพปัญหาในการ
 ดำเนินธุรกิจ และความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐ แตกต่างกันอย่างมี
 นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมที่มีรูป
 แบบวิสาหกิจต่างกัน พบว่า มีสภาพปัญหาและความต้องการการสนับสนุน
 จากภาครัฐแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

Abstract

The purpose of this research was to investigate problems in business proceedings and the needs of government support for potential development of small and medium enterprises of Houaphanh province, Laos People's Democratic Republic. The study was performed with 79 respondents who were entrepreneurs of medium sized enterprise and 351 respondents who were entrepreneurs of

small enterprise. The data analysis was done using the statistical program for social science, and Microsoft Excel.

The findings of this research are as following: 1. Most of the medium sized enterprises face high level of problems in term of capital, marketing, loan access, taxation, production cost, and inadequate infrastructure. 2. Most of the small entrepreneurs face the high and highest levels of problems in terms of capital, management, marketing and infrastructure. 3. Regarding needs of support from government, both small and medium sized enterprise need support from the government at the level of high and highest for every factor including legal, loan access, new entrepreneur creation, help for development, and promotion for partnership between small, medium, and large enterprises. 4. Based on comparison between problems of business proceedings, needs of government support, and basic information of small entrepreneurs were significantly different by level of education, duration of doing business, and business categories at a level of statistical of significance of .05. Additionally, the problems of business proceedings and needs of government support were not significantly different by type of enterprise.

บทนำ

วิสาหกิจขนาดย่อมและขนาดกลาง มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพราะวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมรวมทั้งธุรกิจผลิตสินค้า การบริการ และการค้า (ค้าปลีก ค้าส่ง) เป็นการสร้างงานสร้างรายได้สู่สังคมและชุมชนท้องถิ่นทั้งยังเป็นธุรกิจที่ผลักดันให้อุตสาหกรรมขนาดใหญ่เติบโต นอกจากนี้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจะเป็นธุรกิจที่มีต้นทุนต่ำแล้ว ยังใช้ทรัพยากรภายในประเทศเป็นหลัก และที่สำคัญวิสาหกิจ

ขนาดกลางและขนาดย่อมยังสามารถปรับตัวได้เร็วกว่าภาวะที่ประเทศเกิดวิกฤติการทางเศรษฐกิจและการเงิน

ดังนั้น หลายๆ ประเทศจึงให้ความสำคัญมากในการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยกำหนดเป็นนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนพัฒนาที่ชัดเจนรวมทั้งการสร้างให้มีกลไก และหน่วยงานเฉพาะของรัฐขึ้นมารับผิดชอบในการส่งเสริม และพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมซึ่งทำให้วิสาหกิจดังกล่าวมีบทบาทมากต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น ในประเทศญี่ปุ่น ร้อยละ 99.7 เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม มีการจ้างงานร้อยละ 70.2 และมีมูลค่าถึงร้อยละ 51.1 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมแห่งชาติ ส่วนประเทศจีน วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมรวมถึง ร้อยละ 99 ของวิสาหกิจทั้งหมดภายในประเทศ และมีการจ้างงาน ร้อยละ 75 ของการจ้างงานทั้งหมดในประเทศ

ถึงแม้ว่าในระยะผ่านมารัฐบาล สปป.ลาว ได้พยายามส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมอย่างจริงจัง โดยกำหนดนโยบายมาตรการส่งเสริมและลดอุปสรรคที่มีต่อธุรกิจก็ตามแต่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของลาวก็ยังเผชิญกับปัญหาและข้อจำกัดหลายด้าน เช่น

1. ข้อจำกัดทางความสามารถในการแข่งขัน เนื่องจากระดับเทคโนโลยีต่ำ กำลังการผลิตน้อย ขาดฝีมือแรงงานที่มีทักษะทางด้านการบริหารจัดการ นอกจากนี้ยังมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานที่สูงเนื่องจากขาดสภาพแวดล้อมที่ไม่ค่อยเอื้ออำนวย
2. ขาดแคลนหน่วยงานที่ให้การช่วยเหลือในการพัฒนาธุรกิจ เช่น การสนองข้อมูลทางการตลาด มาตรฐานการให้คำปรึกษา การให้บริการ การจัดการฝึกอบรมความรู้และทักษะต่างๆ เป็นต้น
3. สถาบันทางการเงินยังไม่ได้รับการพัฒนาให้มีความเข้มแข็ง และไม่มีการบริการที่หลากหลายต่อวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยเฉพาะสินเชื่อระยะยาวสำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมนั้นยังมีจำกัด

4. ผู้ประกอบการจำนวนมากยังขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมาย

5. การเชื่อมโยงกันระหว่างธุรกิจแบบห่วงโซ่การผลิตยังไม่ได้รับการพัฒนา

6. สภาพแวดล้อมทางการด้านการดึงดูดการลงทุนยังไม่ดี

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัญหาการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดหัวพัน ตลอดจนความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อส่งเสริม พัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดหัวพัน ประเทศ สปป.ลาว มีความสำคัญไม่น้อยต่อการกำหนดแนวทาง นโยบายการส่งเสริมและพัฒนาผู้ประกอบการในด้านต่างๆ ของรัฐบาล และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดหัวพัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการดำเนินธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในจังหวัดหัวพัน ประเทศ สปป.ลาว

2. เปรียบเทียบสภาพปัญหาการดำเนินธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในจังหวัดหัวพัน ประเทศ สปป.ลาว โดยจำแนกตามข้อมูลพื้นฐานของผู้ประกอบการ

3. เพื่อศึกษาความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม ในจังหวัดหัวพัน ประเทศ สปป.ลาว

4. เปรียบเทียบความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดหัวพัน ประเทศ สปป.ลาว โดยจำแนกตามข้อมูลพื้นฐานของผู้ประกอบการ

โดยมีขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการ การสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันมีขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้

1.1 สภาพปัญหา 9 ด้าน คือ 1) ปัญหาด้านเงินทุน 2) ด้านความรู้ในการบริหารของผู้ประกอบการ 3) ด้านเทคโนโลยี/เครื่องมือ 4) ด้านแรงงาน 5) ด้านการตลาด 6) ด้านการเข้าถึงแหล่งทุน 7) ด้านภาษี 8) ด้านต้นทุนการผลิต/บริการ และ 9) ด้านสาธารณูปโภค

1.2 ความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐ 6 ด้าน คือ 1) ด้านการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางด้านระเบียบต่อการดำเนินธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม 2) ด้านการปรับปรุงระบบการเข้าหาแหล่งทุน 3) ด้านสร้างผู้ประกอบการใหม่ 4) ด้านเพิ่มการช่วยเหลือและบริการพัฒนาธุรกิจ 5) ด้านการส่งเสริมความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างธุรกิจขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดย่อม และ 6) ด้านส่งเสริมการขยายตลาดของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เจ้าของ และผู้ที่เป็นหุ้นส่วนกิจการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมที่มีทะเบียนธุรกิจทั้งหมดใน 8 อำเภอของจังหวัดหัวพัน ประเทศ สปป.ลาว จำนวนทั้งหมด 2,931 ราย ในนี้ประกอบด้วยวิสาหกิจขนาดกลางจำนวน 79 ราย และวิสาหกิจขนาดย่อมจำนวน 2,852 ราย กลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมจำนวน 351 ราย และผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางจากจำนวนประชากรทั้งหมดจำนวน 79 ราย รวมทั้งหมด 430 ราย

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ประกอบการ ประกอบด้วย 1) ระดับการศึกษาของผู้ประกอบการ 2) ระยะเวลาดำเนินกิจการ 3) ประเภทวิสาหกิจ และ 4) รูปแบบวิสาหกิจ

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

3.2.1 ปัญหาในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการ ประกอบด้วย 1) ปัญหาด้านเงินทุน 2) ความรู้ในการบริหารของผู้ประกอบการ 3) ด้านเทคโนโลยี/เครื่องมือ 4) ด้านแรงงาน 5) ด้านการตลาด 6) ด้านการเข้าหาแหล่งทุน 7) ด้านภาษี ด้านต้นทุนการผลิต/บริการ และ 8) ด้านสาธารณูปโภค

3.2.2 ความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ ได้แก่ 1) ด้านการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางด้านการประกอบกิจการดำเนินธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม 2) ด้านการปรับปรุงระบบการเข้าหาแหล่งทุน 3) ด้านสร้างผู้ประกอบการใหม่ 4) ด้านเพิ่มการช่วยเหลือและบริการพัฒนาธุรกิจ 5) ด้านการส่งเสริมความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างธุรกิจขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดย่อม และ 6) ด้านส่งเสริมการขยายตลาดของธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ วุฒิการศึกษา ระยะเวลาดำเนินกิจการ ประเภทวิสาหกิจ และรูปแบบวิสาหกิจ

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาในการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม แบบสอบถามมีลักษณะคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) กำหนดเกณฑ์ 5 ระดับ คือ มีปัญหาระดับมากที่สุด มีปัญหาระดับมาก มีปัญหาระดับน้อย มีปัญหาระดับน้อยที่สุด และไม่มีปัญหา

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม มีลักษณะคำถามมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) กำหนดเกณฑ์ 5 ระดับ ดังนี้ มีความต้องการการสนับสนุนระดับมากที่สุด มีความ

ต้องการการสนับสนุนระดับมาก มีความต้องการการสนับสนุนระดับน้อย มีความต้องการการสนับสนุนระดับน้อยที่สุด และไม่ต้องการการสนับสนุน

ตอนที่ 4 ความต้องการการสนับสนุนเร่งด่วนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันใน 6 ด้าน ตามความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐ โดยแบบสอบถามมีลักษณะเรียงอันดับความสำคัญ (Ranking Questions)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ระดับปัญหา และความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดหัวพัน สปป.ลาว โดยใช้ค่าความถี่และค่ามัธยฐาน (Mode)

2. เปรียบเทียบปัญหา และความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดหัวพัน สปป.ลาว โดยจำแนกตามวุฒิการศึกษา ระยะเวลาการดำเนินกิจการ ประเภทวิสาหกิจ รูปแบบวิสาหกิจ โดยใช้สถิติเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย (Compare Mean) ดังนี้

2.1 ใช้ค่าเฉลี่ยของกลุ่มประชากร ($\bar{\mu}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มประชากร (σ) สำหรับเปรียบเทียบความแตกต่างของปัญหาในการดำเนินธุรกิจ และความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางวิสาหกิจขนาดกลาง

2.2 ใช้ค่าเฉลี่ยของกลุ่มประชากร ($\bar{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของกลุ่มตัวอย่าง (S.D.) และสถิติความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) สำหรับวิสาหกิจขนาดย่อม และเมื่อพบความแตกต่างจึงทดสอบความแตกต่างรายคู่โดยใช้วิธี LSD

3. วิเคราะห์ความต้องการการสนับสนุนเร่งด่วนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันด้วยวิธีถ่วงน้ำหนักคะแนนความเร่งด่วน

ผลการวิจัย

1. ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่ พบปัญหาการดำเนินธุรกิจอยู่ในด้านต่างๆ ดังนี้

1.1 ปัญหาด้านทุน พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่ มีปัญหาทุนหมุนเวียนในการทำธุรกิจอยู่ในระดับน้อย ปัญหาทุนสำหรับขยายกิจการธุรกิจ อยู่ในระดับมาก และปัญหาความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนระเบียบเข้าหาแหล่งทุน อยู่ในระดับน้อย

1.2 ปัญหาด้านความรู้ในการบริหารของผู้ประกอบการ พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่ มีปัญหาความรู้ในเกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรบุคคล ปัญหาความรู้ด้านการเงิน/การบัญชี และความรู้เกี่ยวกับระบบปฏิบัติการในกิจการ อยู่ในระดับน้อย

1.3 ปัญหาด้านเทคโนโลยี/เครื่องมือ พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่ มีปัญหาเกี่ยวกับขนาดเครื่องมือ/อุปกรณ์ที่ใช้ในกิจการ ปัญหาจำนวนเครื่องมือ/อุปกรณ์ที่ใช้ในกิจการ และปัญหาเครื่องมือหรือเครื่องจักรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในกิจการ อยู่ในระดับน้อย

1.4 ปัญหาด้านแรงงาน พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่ มีปัญหาจำนวนพนักงานที่มี ณ ปัจจุบันเมื่อเทียบกับปริมาณงาน ปัญหาทักษะการปฏิบัติงานของพนักงานระดับปฏิบัติ และปัญหาความรู้ด้านการจัดการของพนักงานระดับบริหาร อยู่ในระดับน้อย

1.5 ด้านการตลาด พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่มีปัญหาการกำหนดราคาสินค้า/การบริการ ปัญหาทำเลสำหรับกิจการ และการจัดจำหน่าย อยู่ในระดับน้อย ส่วนปัญหาตัวสินค้า/การบริการ และปัญหาการส่งเสริมการตลาด อยู่ในระดับมาก

1.6 ด้านการเข้าถึงแหล่งทุน พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่มีปัญหาอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ปัญหาขั้นตอนในการจัดเตรียม

เอกสารประกอบการขอกู้เงินจากธนาคาร ปัญหาระยะเวลาการขออนุมัติเงินกู้จากธนาคาร และปัญหาหลักประกันเงินกู้ มีปัญหาในระดับมาก

1.7 ด้านภาษี พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่มีปัญหาอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคล และปัญหาระบบการชำระภาษี อยู่ในระดับมาก

1.8 ต้นทุนการผลิต/บริการพบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่มีปัญหาควาวิตถุดิบสำหรับการผลิต/บริการ อยู่ในระดับน้อย และปัญหาค่าขนส่งสินค้า/บริการ อยู่ในระดับมาก

1.9 ด้านสาธารณูปโภค พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่มีปัญหาระบบอินเทอร์เน็ตสำหรับกิจการ อยู่ในระดับน้อยที่สุด และปัญหาถนนสำหรับการคมนาคมขนส่งสินค้า/บริการ มีปัญหาในระดับมาก

2. ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่พบปัญหาการดำเนินธุรกิจ ดังนี้

2.1 ด้านทุน พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมส่วนใหญ่ มีปัญหาทุนหมุนเวียนในการทำธุรกิจ อยู่ในระดับน้อย ปัญหาทุนสำหรับขยายกิจการธุรกิจ และปัญหาความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนระเบียบการเข้าหาแหล่งทุน มีปัญหาในระดับมาก

2.2 ด้านความรู้ในการบริหารของผู้ประกอบการ พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมส่วนใหญ่มีปัญหาความรู้ด้านการเงิน/การบัญชี และปัญหาเกี่ยวกับระบบปฏิบัติการในกิจการ อยู่ในระดับน้อย ปัญหาความรู้ในการบริหารทรัพยากรบุคคล มีปัญหาอยู่ในระดับมาก

2.3 ด้านการตลาด พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับตัวสินค้า/การบริการ และปัญหาการกำหนดราคาสินค้า/การบริการ อยู่ในระดับน้อย ปัญหาการส่งเสริมการตลาด มีปัญหาอยู่ในระดับมาก

2.4 ด้านภาษี พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมส่วนใหญ่มี ปัญหาอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคล อยู่ในระดับน้อย

2.5 ด้านสาธารณูปโภค พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อม ส่วนใหญ่มีปัญหาถนนสำหรับการคมนาคมขนส่งสินค้า/บริการ อยู่ในระดับ มากที่สุด

3. ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง ในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่ มี ความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการ ดังนี้

3.1 ด้านการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางด้านระเบียบ กฎหมายต่อ การดำเนินธุรกิจ พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่ต้องการ การลดขั้นตอนการขึ้นทะเบียนวิสาหกิจ และการลดขั้นตอนการขออนุญาต ต่างๆ จากภาครัฐที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจการอยู่ในระดับน้อย การเพิ่มช่องทาง และโอกาสการปรึกษาหารือระหว่างภาครัฐและผู้ประกอบการสำหรับการ ปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจ ผู้ประกอบการมีความต้องการอยู่ใน ระดับมาก

3.2 ด้านการปรับปรุงระบบการเข้าหาแหล่งทุน ผู้ประกอบการ วิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่มีความต้องการการสร้างความรู้ความเข้าใจให้ แก่ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในขั้นตอนการขอกู้เงิน จากสถาบันการเงิน การสร้างความเข้มแข็งให้ธนาคาร สถาบันการเงินในการ ปลดปล่อยกู้แก่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม อยู่ในระดับมาก ส่วนการ ปรับปรุงกฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่อเอื้อต่อการเข้าหาแหล่งทุน อยู่ใน ระดับมากที่สุด

3.3 ด้านการสร้างผู้ประกอบการใหม่ พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจ ขนาดกลางส่วนใหญ่มีความต้องการการจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการ บริหารธุรกิจให้กับผู้ประกอบการใหม่ อยู่ในระดับมาก ส่วนการออกนโยบาย พิเศษสำหรับสนับสนุนผู้ประกอบการใหม่โดยเฉพาะมีความต้องการในระดับ มากที่สุด

3.4 ด้านการเพิ่มการช่วยเหลือ และบริการพัฒนาธุรกิจ ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่มีความต้องการการให้บริการคำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาธุรกิจให้กับผู้ประกอบการ การให้บริการข้อมูลข่าวสารทางธุรกิจภายใน และต่างประเทศ และส่งเสริมให้มีหน่วยงานเพื่อให้บริการจัดฝึกอบรมความรู้ทางด้านจัดการให้แก่ผู้ประกอบการ อยู่ในระดับมาก

3.5 ด้านการส่งเสริมความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างธุรกิจขนาดใหญ่ ธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่ต้องการการสร้างกลไกการร่วมมือทางธุรกิจระหว่างธุรกิจขนาดใหญ่และวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม การสร้างฐานข้อมูลการลงทุนของวิสาหกิจขนาดใหญ่เพื่อสนองให้แก่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และสร้างเงื่อนไขที่จูงใจวิสาหกิจขนาดใหญ่ให้หันมาซื้อสินค้า และบริการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมภายในจังหวัดหัวพัน อยู่ในระดับมาก

3.6 ด้านการส่งเสริมการขยายตลาดของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางส่วนใหญ่มีความต้องการการจัดการข้อมูลข่าวสารทางการตลาดภายใน และต่างประเทศให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม การจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการตลาดให้ผู้ประกอบการ การส่งเสริมความรับรู้ของตลาดต่อสินค้า / บริการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดหัวพัน อยู่ในระดับมาก ส่วนการส่งเสริมสินค้าหนึ่งอำเภอหนึ่งผลิตภัณฑ์ อยู่ในระดับมากที่สุด

4. ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่ มีความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐอยู่ระดับมาก และมากที่สุดในด้านต่างๆ ดังนี้

4.1 ด้านการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางด้านระเบียบกฎหมายต่อการดำเนินธุรกิจ ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมส่วนใหญ่ต้องการลดขั้นตอนการขึ้นทะเบียนวิสาหกิจ และการมอบอำนาจให้ท้องถิ่นเพื่อให้บริการประชาชนได้ทั่วถึงและสะดวกมากขึ้น อยู่ในระดับมาก การลดขั้นตอนการขออนุญาตต่างๆ จากภาครัฐที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจการ อยู่ในระดับมากที่สุด

4.2 ด้านการปรับปรุงระบบการเข้าหาแหล่งทุน ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมส่วนใหญ่มีความต้องการการสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในขั้นตอนการขอกู้เงินจากสถาบันการเงิน การสร้างความเข้มแข็งให้ธนาคาร และสถาบันการเงินในการปล่อยกู้แก่ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และการปรับปรุงกฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่อเอื้อต่อการเข้าหาแหล่งทุน อยู่ในระดับมาก

4.3 ด้านการสร้างผู้ประกอบการใหม่ ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมส่วนใหญ่ต้องการการออกนโยบายพิเศษสำหรับสนับสนุนผู้ประกอบการใหม่ โดยเฉพาะ ส่วนการจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการบริหารธุรกิจให้กับผู้ประกอบการใหม่ และการส่งเสริมผู้ประกอบการใหม่ที่เป็นสตรีอยู่ในระดับมากที่สุด

4.4 ด้านการเพิ่มการช่วยเหลือและบริการพัฒนาธุรกิจ ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมส่วนใหญ่ต้องการการให้บริการข้อมูลข่าวสารทางธุรกิจภายในและต่างประเทศ และการส่งเสริมให้มีหน่วยงานเพื่อให้บริการจัดอบรมความรู้ด้านการจัดการให้แก่ผู้ประกอบการ อยู่ในระดับมาก ส่วนการให้บริการคำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาธุรกิจให้กับผู้ประกอบการ อยู่ในระดับมากที่สุด

4.5 ด้านการส่งเสริมความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างธุรกิจขนาดใหญ่ ธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมส่วนใหญ่ต้องการการสร้างกลไกการร่วมมือระหว่างธุรกิจใหญ่กับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และการสร้างฐานข้อมูลการลงทุนของวิสาหกิจขนาดใหญ่ เพื่อสนองให้แก่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม อยู่ในระดับมาก ส่วนการสร้างเงื่อนไขที่จูงใจวิสาหกิจขนาดใหญ่ให้หันมาซื้อสินค้า และบริการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมภายในจังหวัดหัวพัน อยู่ในระดับมากที่สุด

4.6 ด้านการส่งเสริมการขายตลาดของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมส่วนใหญ่ต้องการการจัดการข้อมูลข่าวสารทางการตลาดภายใน และต่างประเทศให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม การส่งเสริมสินค้าหนึ่งอำเภอหนึ่งผลิตภัณฑ์ การจัด

อบรมความรู้เกี่ยวกับการตลาดให้ผู้ประกอบการ และการส่งเสริมความรู้ของตลาดต่อสินค้า/บริการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดหัวพัน อยู่ในระดับมากที่สุด

5. ผลการเปรียบเทียบปัญหาในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันโดยจำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการ

5.1 ผลการเปรียบเทียบปัญหาของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางในจังหวัดหัวพัน โดยจำแนกตามข้อมูลพื้นฐานของผู้ประกอบการ พบว่าผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางที่มีวุฒิการศึกษา ระยะเวลาดำเนินกิจการ และประเภทวิสาหกิจต่างกัน มีระดับปัญหาในการดำเนินธุรกิจโดยรวมแตกต่างกัน

5.2 ผลการทดสอบสมมติฐานปัญหาในการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมในจังหวัดหัวพัน ประเทศ สปป. ลาว จำแนกตามข้อมูลพื้นฐานของผู้ประกอบการ พบว่า ผู้ประกอบวิสาหกิจขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันที่มีวุฒิการศึกษา ระยะเวลาดำเนินกิจการ และประเภทวิสาหกิจต่างกัน มีระดับปัญหาในการดำเนินธุรกิจแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

6. ผลการเปรียบเทียบความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันโดยจำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ประกอบการ

6.1 ผลการเปรียบเทียบความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางในจังหวัดหัวพัน โดยจำแนกตามข้อมูลพื้นฐานของผู้ประกอบการ พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางที่มีระยะเวลาดำเนินกิจการต่างกันมีระดับความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพ แตกต่างกัน

6.2 ผลการทดสอบสมมติฐานความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมในจังหวัดหัวพัน ประเทศ สปป. ลาว จำแนกตามข้อมูลพื้นฐานของผู้ประกอบการ พบว่าผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันที่มีวุฒิการศึกษา ระยะเวลาดำเนินกิจการ และประเภทวิสาหกิจต่างกัน มีระดับความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

7. ผลการศึกษาความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม ในจังหวัดหัวพัน ประเทศ สปป.ลาว พบว่า ผู้ประกอบการมีความต้องการการสนับสนุนเร่งด่วนจากภาครัฐใน 3 อันดับแรก คือ ด้านการเพิ่มความช่วยเหลือ และบริการพัฒนาธุรกิจ รองลงมา คือ ด้านการปรับปรุงระบบการเข้าหาแหล่งทุน และ อันดับที่ 3 ได้แก่ ด้านการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางด้านระเบียบกฎหมาย ต่อการดำเนินธุรกิจ

อภิปรายผล

จากการศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม ผู้วิจัยมีประเด็นการอภิปราย ดังนี้

1. ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันมีปัญหาในการดำเนินธุรกิจ ในด้านต่างๆ ดังนี้

1.1 ปัญหาด้านทุน พบว่า ทั้งผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมส่วนใหญ่ในจังหวัดหัวพัน มีปัญหาด้านทุนในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งสอดคล้องกับที่งานวิจัยของตำบลานาน¹ ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาวิสาหกิจ

¹ Tulus Tahi Hamonangan Tambunan. "Development of small and medium enterprises in a developing country: The Indonesian case". *Dissertation Abstracts International*, 5.1 (2011): 68.

ขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งปัญหาหรือข้อจำกัดที่สำคัญของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของประเทศอินโดนีเซียได้แก่ ปัญหาการขาดแคลนทางการเงิน

1.2 ปัญหาด้านความรู้ในการบริหารของผู้ประกอบการ พบว่า ทั้งผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่ล้วนแต่มีปัญหาในด้านนี้ โดยเฉพาะปัญหาความรู้เกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรบุคคล ปัญหาการบริหารการเงิน/การบัญชี และปัญหาความรู้เกี่ยวกับระบบปฏิบัติการในกิจการ สอดคล้องกับ สมชาย หิรัญภิตติ² ที่กล่าวว่า ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจำนวนมากไม่กำหนดโครงสร้างที่เป็นทางการในกิจการของตน แต่สิ่งนี้จะกลายเป็นความจำเป็นถ้าธุรกิจเติบโตขึ้น ตลอดจนระบุการมอบหมายอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมที่เติบโตต่อไปจำเป็นต้องมีผู้จัดการฝ่ายมากขึ้น ต้องมีการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร โดยอาจจะทำการปฐมนิเทศสำหรับบุคลากรใหม่ การอบรมเพื่อปรับปรุงคุณภาพ หรือการพัฒนาการจัดการและพนักงานมืออาชีพโดยการสร้างโปรแกรมฝึกอบรมมากขึ้น เป็นต้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Okpara³ ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเติบโตและการอยู่รอดของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของประเทศไนจีเรีย ผลจากการศึกษา พบว่า ปัจจัยข้อจำกัดที่ขัดขวางการเติบโตและการอยู่รอดของธุรกิจขนาดเล็กในไนจีเรียที่พบมากที่สุดนั้นมีหลายปัจจัยด้วยกัน คือ การจัดการที่ไม่ดี การทุจริต การขาดการฝึกอบรมและประสบการณ์

1.3 ปัญหาด้านเทคโนโลยี/เครื่องมือ พบว่า ทั้งผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่มีปัญหาด้านเทคโนโลยี/เครื่องมือสำหรับกิจการ ซึ่งสอดคล้องกับห้องการส่งเสริมวิสาหกิจ

² สมชาย หิรัญภิตติ. *การบริหารธุรกิจขนาดย่อม*. 2542.

³ John O. Okpara. "Factors constraining the growth and survival of SMEs in Nigeria: Implications for poverty alleviation". *Dissertation Abstracts International*. 34.2(2011): 156.

ขนาดกลางและขนาดย่อม สปป.ลาว ที่พบว่า วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของลาวส่วนมากยังขาดเทคโนโลยี และเครื่องมือสำหรับการผลิตที่ทันสมัย และมีประสิทธิภาพสูง

1.4 ปัญหาด้านแรงงาน พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่มีปัญหาด้านแรงงาน สอดคล้องกับ การส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สปป.ลาว ที่พบว่า วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของลาวส่วนมากยังขาดแรงงานที่มีทักษะ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทินกร ประเศษฐสุต⁴ ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมเขตอุตสาหกรรมภาคที่ 2 ที่พบว่า ปัญหาการบริหารงานด้านแรงงาน ผู้ประกอบการที่มีคุณวุฒิการศึกษาในระดับขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษา และผู้ประกอบการในรูปแบบเจ้าของคนเดียว ห้างหุ้นส่วน คือ ไม่ได้จัดการฝึกอบรมความรู้ให้กับลูกจ้าง และสอดคล้องกับ สมชาย หิรัญกิตติ⁵ ที่กล่าวว่า การประกอบธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมถึงแม้จะใช้จำนวนบุคลากรน้อยกว่าธุรกิจขนาดใหญ่ก็ตาม แต่ธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมก็ยังต้องการบุคลากรที่มีคุณสมบัติ ความรู้ความชำนาญที่เหมาะสมเข้ามาทำงานอย่างเพียงพอ ความสำเร็จของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมขึ้นอยู่กับการจัดหาคนและการรักษาพนักงานที่ดี แต่เป็นที่สังเกตว่าจากการศึกษาผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมส่วนใหญ่ในจังหวัดหัวพันไม่มีปัญหาด้านแรงงานทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมเป็นธุรกิจขนาดเล็ก และเป็นกิจการประเภทค้าปลีกเป็นส่วนใหญ่ซึ่งไม่ค่อยมีการจ้างงานเป็นจำนวนมาก ดังนั้น ผู้ประกอบการส่วนมากจึงไม่มีปัญหาด้านแรงงาน

1.5 ปัญหาด้านการตลาด พบว่า ทั้งผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่ล้วนแต่มีปัญหาในด้านนี้ ซึ่ง

⁴ ทินกร ประเศษฐสุต. สภาพและปัญหาการบริหารงานของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมเขตอุตสาหกรรมภาคที่ 2. 2547.

⁵ สมชาย หิรัญกิตติ. ล.ด.

สอดคล้องกับงานวิจัยของOkpara ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเติบโตและการอยู่รอดของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของประเทศไนจีเรีย ผลการวิจัยพบว่า หนึ่งในปัญหาอุปสรรคของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในประเทศไนจีเรีย คือ ความต้องการต่ำสำหรับผลิตภัณฑ์และบริการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ทั้งยังสอดคล้องกับตำนาน ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศอินโดนีเซีย ผลการศึกษาพบว่า ข้อจำกัดของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมได้แก่ความยากลำบากทางการตลาด

1.6 ปัญหาด้านการเข้าหาแหล่งทุน พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่มีปัญหาด้านการเข้าหาแหล่งทุน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของOkpara ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเติบโตและการอยู่รอดของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของประเทศไนจีเรีย ผลการศึกษาพบว่า หนึ่งในปัญหาอุปสรรคของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในประเทศไนจีเรีย คือ การขาดการสนับสนุนทางการเงินจากภาครัฐ และสถาบันทางการเงิน ส่วนผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาด้านการเข้าหาแหล่งทุน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมส่วนมากใช้ทุนส่วนตัวในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งไม่ค่อยได้ใช้บริการแหล่งทุนของธนาคาร หรือสถาบันทางการเงินต่างๆ จึงไม่พบปัญหาการเข้าหาแหล่งทุน หรืออาจเนื่องมาจากวิสาหกิจขนาดย่อมเป็นกิจการที่ต้องใช้ทุนน้อยกว่าวิสาหกิจขนาดกลาง ดังนั้น ในเวลาฉุกเฉินก็จะเป็นวงเงินกู้ที่ไม่มากนัก จึงอาจทำให้กระบวนการอนุมัติเงินกู้ยากกว่ากระบวนการอนุมัติเงินกู้ให้กับผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง

1.7 ปัญหาด้านภาษี พบว่า ทั้งผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่ล้วนแต่มีปัญหากับภาษี ซึ่งสอดคล้องกับ ห้องการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม สปป.ลาว ที่พบว่า การขอขึ้นทะเบียนวิสาหกิจและกระบวนการชำระภาษียังมีหลายขั้นตอนเกินความจำเป็นซึ่งทำให้ยังต้องใช้เวลานานและเป็นอุปสรรคต่อผู้ประกอบการ

1.8 ปัญหาด้านต้นทุนการผลิตสินค้า/บริการ พบว่า ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่มีปัญหาด้านต้นทุนการผลิต/บริการ ซึ่งสอดคล้องกับ Chew and Chew⁶ ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับอุปสรรคที่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของประเทศสิงคโปร์เผชิญอยู่ ซึ่งผลการศึกษา พบว่า วิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมของประเทศสิงคโปร์เป็นธุรกิจที่ได้รับภาระด้านราคาในตลาดผลิตภัณฑ์ และรับภาระด้านราคาในตลาดปัจจัยนำเข้าอีกด้วย ที่มากกว่านั้นในเวลาที่ต้นทุนสูงขึ้นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในสิงคโปร์จะได้รับผลกระทบเนื่องจากไม่สามารถยกภาระด้านต้นทุนที่สูงขึ้นไปให้ผู้ซื้อสินค้า และบริการ ส่วนผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาในด้านต้นทุนการผลิตสินค้า/บริการ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อมส่วนมากเป็นธุรกิจค้าปลีก และการบริการขนาดเล็ก ดังนั้นผู้ประกอบการส่วนใหญ่จึงไม่มีปัญหาด้านต้นทุนการผลิต/บริการ

1.9 ปัญหาด้านสาธารณูปโภค พบว่า ทั้งผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่ล้วนแต่มีปัญหาด้านสาธารณูปโภคเกี่ยวกับปัญหาถนนสำหรับการคมนาคมขนส่งสินค้า/บริการ และปัญหาระบบอินเทอร์เน็ตสำหรับกิจการ ซึ่งสอดคล้องกับโอดปารา ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการเติบโตและการอยู่รอดของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของประเทศไนจีเรีย ผลการศึกษาพบว่า หนึ่งในปัจจัยข้อจำกัดที่ขัดขวางการเติบโตและการอยู่รอดของธุรกิจขนาดเล็กในไนจีเรียที่พบมากที่สุด คือ ปัญหาสาธารณูปโภคที่ไม่ดี

2. ความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐ เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพัน ในด้านต่างๆ ดังนี้

---

⁶ Rosalind Chew and Soon-Beng Chew. "A study of SMEs in Singapore". *Dissertation Abstracts International*. 2.4 (2008).

2.1 การปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางด้านระเบียบ กฎหมาย ต่อการดำเนินธุรกิจ จากการศึกษา พบว่า ทั้งผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่ล้วนแต่มีความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านนี้เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการ ทั้งนี้เนื่องจากในระยะที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า การขออนุญาตดำเนินธุรกิจ เช่น การนำเข้า หรือส่งออกสินค้าต่างๆ ยังต้องผ่านหลายหน่วยงาน หรือ การอนุญาตขึ้นทะเบียนวิสาหกิจใหม่ และต่อทะเบียนวิสาหกิจในแต่ละอำเภอโดยพาณิชย์อำเภอไม่มีสิทธิ์ออกอนุญาตให้ ซึ่งต้องได้รับอนุญาตจากพาณิชย์จังหวัดทีเดียว จึงทำให้มีความล่าช้าในกระบวนการให้บริการของภาครัฐต่อผู้ประกอบการ

2.2 ปรับปรุงระบบการเข้าหาแหล่งทุน จากการศึกษา พบว่า ทั้งผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่ล้วนแต่มีความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านนี้เพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการ ทั้งนี้เนื่องจากในระยะผ่านมากการให้บริการทางการเงินของภาครัฐ และสถาบันทางการเงินต่างๆ ยังมีน้อย โดยเฉพาะสินเชื่อระยะยาว และดอกเบี้ยต่ำสำหรับวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม กระบวนการเข้าถึงแหล่งทุนยังถูกจำกัด และการให้บริการทางการเงินของธนาคารยังไม่มีหลากหลายรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับห้องการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม สปป.ลาว ที่รายงานการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม ค.ศ. 2006-2010 ไว้ว่า สถาบันทางการเงินยังไม่ได้มีการพัฒนาให้มีความเข้มแข็ง และไม่มีบริการที่หลากหลายต่อวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยเฉพาะสินเชื่อระยะยาวสำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมนั้นยังมีจำกัด

2.3 สร้างผู้ประกอบการใหม่ จากการศึกษาพบว่า ทั้งผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่ล้วนแต่มีความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านการสร้างผู้ประกอบการใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อมส่วนใหญ่ในจังหวัดหัวพันเป็นผู้ประกอบการใหม่ โดยเฉพาะผู้ประกอบการขนาดย่อมส่วนมากมีระยะ

เวลาดำเนินกิจการต่ำกว่า 6 ปี ซึ่งถือว่ายังมีประสบการณ์ในการประกอบธุรกิจที่น้อย และน่าจะพบปัญหาทางการแข่งขันมากกว่า ดังนั้น จึงต้องการการสนับสนุนทางด้านนโยบายจากภาครัฐ เช่น จัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการบริหารธุรกิจให้กับผู้ประกอบการใหม่ การส่งเสริมผู้ประกอบการใหม่ที่เป็นสตรีและออกนโยบายพิเศษสำหรับสนับสนุนผู้ประกอบการใหม่โดยเฉพาะ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทรณี กิตติภูริวงศ์⁷ ได้ศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) โดยศึกษาเฉพาะโครงการเสริมสร้างผู้ประกอบการใหม่ ในจังหวัดชลบุรี โดยผลการวิจัย พบว่า ปัญหาของการดำเนินงานของโครงการมีหลายประการ ได้แก่ การดำเนินการโครงการที่เป็นภาระดำเนินการ โดยภาครัฐเพียงฝ่ายเดียวทำให้มีการใช้งบประมาณค่อนข้างสูง การขาดแคลนบุคลากรและงบประมาณในการประชาสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมฝึกอบรมไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้ประกอบการ หน่วยงานที่ให้คำปรึกษาทางการเงินและการลงทุนมีจำนวนน้อย สถานที่จัดงานไม่เหมาะสมเพราะอยู่ในศูนย์การค้าในเมืองที่ห่างไกลจากผู้ผลิต สถานที่จัดงานยังมีจำนวนไม่เพียงพอ การจัดงานแสดงสินค้าบางแห่งมีค่าใช้จ่ายสูง ข้อมูลสำหรับผู้ประกอบการยังล้าสมัย การขาดความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ

2.4 ด้านการเพิ่มการช่วยเหลือและบริการพัฒนาธุรกิจ จากการศึกษาพบว่า ทั้งผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่ล้วนแต่มีความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านการเพิ่มการช่วยเหลือและบริการพัฒนาธุรกิจ ทั้งนี้ อาจเนื่องจากผู้ประกอบการขาดความรู้ทางด้านบริหารจัดการ ไม่มีข้อมูลข่าวสารทางธุรกิจภายใน และต่างประเทศที่ดี หรือไม่มีความสามารถเพียงพอในการวิเคราะห์ และวางแผนธุรกิจด้วยตัวเอง เป็นต้น และที่สำคัญ ในระยะที่ผ่านมาเห็นว่าการให้ความช่วยเหลือและบริการพัฒนาธุรกิจของภาครัฐยังมีน้อยมาก ซึ่งมีเพียงไม่กี่วิสาหกิจขนาดย่อม

⁷ จันทรณี กิตติภูริวงศ์. ปัญหาและอุปสรรคของการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs): ศึกษาเฉพาะโครงการเสริมสร้างผู้ประกอบการใหม่. 2548.

ของจังหวัดหัวพันเท่านั้นที่ได้รับการบริการให้คำปรึกษาจากห้องการส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม กระทรวงอุตสาหกรรมและการค้า ซึ่งในความเป็นจริงแล้วยังมีผู้ประกอบการจำนวนมากที่ต้องการ และรอการสนับสนุนในด้านนี้จากภาครัฐ

2.5 ด้านการส่งเสริมความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างธุรกิจขนาดใหญ่ ธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม จากการศึกษาพบว่า ทั้งผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่ล้วนแต่มีความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านการส่งเสริมความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างธุรกิจขนาดใหญ่ ธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม ทั้งนี้เนื่องจากผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมส่วนใหญ่ในจังหวัดหัวพันเห็นว่า การส่งเสริมความร่วมมือทางธุรกิจระหว่างธุรกิจขนาดใหญ่ ธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม เช่น การสร้างกลไกการร่วมมือทางธุรกิจระหว่างธุรกิจขนาดใหญ่ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม การสร้างฐานข้อมูลการลงทุนของวิสาหกิจขนาดใหญ่เพื่อสนองให้แก่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รวมถึงการสร้างเงื่อนไขที่จูงใจวิสาหกิจขนาดใหญ่ให้หันมาซื้อสินค้าและบริการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมภายในจังหวัดหัวพัน นั้นจะเป็นประโยชน์ต่อธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม เพราะจะได้มีเครือข่ายทางธุรกิจที่กว้างขึ้น ทั้งจะสามารถขยายตลาดสู่กลุ่มตลาดธุรกิจขนาดใหญ่ และอาจเป็นตลาดที่มีความต้องการสินค้าของวิสาหกิจขนาดย่อมในปริมาณมาก และแน่นอน ซึ่งจะเป็นการเพิ่มโอกาสทางธุรกิจของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมากขึ้น

2.6 ส่งเสริมการขยายตลาดของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม จากการศึกษา พบว่า ทั้งผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันส่วนใหญ่ล้วนแต่มีความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านการส่งเสริมการขยายตลาดของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ทั้งนี้เนื่องจากผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันมีปัญหาด้านความรู้ทางการตลาด เช่น ปริมาณความต้องการสินค้าและบริการ

ของวิสาหกิจจากจังหวัดหัวพันมีน้อย ซึ่งอาจเป็นเพราะผู้ประกอบการขาดวิธีการโฆษณาสินค้า และบริการที่ดี จึงทำให้ลูกค้าต่างจังหวัด หรือต่างประเทศ ไม่รับรู้หรือไม่สนใจสินค้าและบริการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเท่าที่ควร นอกจากนี้เนื่องมาจากการขาดข้อมูลข่าวสารทางการตลาดของผู้ประกอบการเองจึงทำให้ไม่สามารถรับรู้ความต้องการของตลาด จึงทำให้มีปัญหาด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ซึ่งในที่สุดก็ส่งผลกระทบต่อธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ดังนั้นผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมจึงมีความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านการส่งเสริมการขายตลาดของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เช่น จัดหาข้อมูลข่าวสารทางการตลาดภายในและต่างประเทศให้ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม การจัดอบรมความรู้เกี่ยวกับการตลาดให้ผู้ประกอบการ และการส่งเสริมความรู้ของตลาดต่อสินค้า / บริการของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ในจังหวัดหัวพัน เป็นต้น

3. ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันมีความต้องการการสนับสนุนเร่งด่วนจากภาครัฐใน 3 อันดับแรก คือ ด้านการเพิ่มความช่วยเหลือ และบริการพัฒนาธุรกิจทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมในจังหวัดหัวพัน เห็นว่า ปัญหาที่สำคัญของการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการในการดำเนินธุรกิจ คือ การเพิ่มความเข้าใจในด้านการบริหารธุรกิจให้ผู้ประกอบการ เช่น การเพิ่มการจัดอบรมเกี่ยวกับการบริหารธุรกิจ การเพิ่มทักษะทางเฉพาะด้านให้กับพนักงานในวิสาหกิจขนาดกลางขนาดย่อม เช่น ผู้ประกอบการต้องการการให้บริการคำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาธุรกิจ การส่งเสริมให้มีหน่วยงานเพื่อให้บริการจัดฝึกอบรมความรู้ทางด้านจัดการให้แก่ผู้ประกอบการ และให้บริการข้อมูลข่าวสารทางธุรกิจภายใน และต่างประเทศ ตามลำดับ ความต้องการเร่งด่วนถัดลงมา คือ ด้านการปรับปรุงระบบการเข้าหาแหล่งทุน ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้ประกอบการ โดยเฉพาะผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง ซึ่งมีปัญหาทางด้านทุน และการเข้าหาแหล่งทุน ดังนั้น จึงมีความต้องการเร่งด่วนที่จะขอการ

สนับสนุนจากภาครัฐ อาทิ การสนองเงินกู้อัตราดอกเบี้ยต่ำ และการแก้ไขปัญหาลำต้นตอนในการจัดเตรียมเอกสารประกอบการขอกู้เงินจากธนาคาร สร้างความเข้มแข็งให้ธนาคาร สถาบันการเงินในการปล่อยกู้แก่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ปรับปรุงกฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่อเอื้อต่อการเข้าหาแหล่งทุน เป็นต้น ความต้องการการสนับสนุนเร่งด่วน อันดับที่ 3 ได้แก่ด้านการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางด้านระเบียบ กฎหมาย ต่อการดำเนินธุรกิจ โดยความต้องการเร่งด่วนในการขอการสนับสนุนจากภาครัฐด้านการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางด้านระเบียบ กฎหมายต่อการดำเนินธุรกิจ พบว่าผู้ประกอบการต้องการการสนับสนุน การลดขั้นตอนการขออนุญาตต่างๆ จากภาครัฐที่เกี่ยวกับการดำเนินกิจการเป็นอันดับแรก ถัดมา คือ การมอบอำนาจให้ท้องถิ่นเพื่อให้บริการแก่ประชาชนได้ทั่วถึงและสะดวกมากขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องจากที่ผ่านมาผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพันไม่ได้รับความสะดวกจากการบริการของภาครัฐที่มีต่อการดำเนินกิจการ เช่น ขั้นตอนการขอขึ้นทะเบียนวิสาหกิจ ระเบียบต่อการประกอบธุรกิจที่เข้มงวดเกินไป เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ภาครัฐควรเพิ่มข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งทุน และกระบวนการประกอบเอกสารขอกู้สำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมากขึ้น เพื่อสามารถเข้าหาแหล่งทุนได้ง่ายขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ประกอบการสามารถเข้าหาแหล่งทุนสำหรับกิจการได้สะดวกขึ้น ทั้งเป็นการให้บริการทางการเงินที่ดีจากภาครัฐ และสถาบันทางการเงิน

2. สถาบันทางการเงิน และภาครัฐควรมีนโยบายทางการเงินมากขึ้นต่อวิสาหกิจขนาดกลาง โดยเฉพาะการให้บริการดอกเบี้ยเงินกู้ต่ำ การลดขั้นตอนการประกอบเอกสารกู้เงินให้สั้นลง นอกจากนี้ก็ควรปรับลดอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลให้ต่ำลง

3. ภาครัฐควรเพิ่มการจัดอรรถมรรคความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการ และให้บริการคำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหาในการดำเนินกิจการที่ถูกต้องให้แก่ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมมากขึ้น โดยเฉพาะความรู้ทางด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล การตลาด และกิจกรรมหลักทางการบริหารจัดการ เช่น การวางแผนธุรกิจ (Planning) การจัดตั้งองค์กร การนำพา (Leading) และควบคุมดูแล (Controlling) ให้กับผู้ประกอบการ

4. กระทรวงโยธาธิการและขนส่ง ของ สปป.ลาว และองค์การปกครองส่วนจังหวัดหัวพันควรเร่งปรับปรุงระบบถนน และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้มากขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการลดอุปสรรคของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมลง

5. ภาครัฐควรเพิ่มการสนับสนุนผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้มากขึ้น โดยเฉพาะด้านเพิ่มการช่วยเหลือและบริการพัฒนาธุรกิจ การปรับปรุงระบบการเข้าหาแหล่งทุน และการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางด้านระเบียบ กฎหมายต่อการดำเนินธุรกิจ เพราะจากการศึกษาพบว่า เป็นความต้องการการสนับสนุนเร่งด่วนจากภาครัฐของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพัน

ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาเฉพาะสภาพปัญหาและความต้องการการสนับสนุนของภาครัฐเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมในจังหวัดหัวพัน ดังนั้น การศึกษาครั้งต่อไปควรมีการศึกษาในจังหวัดอื่นของ สปป.ลาว เพื่อให้ได้ข้อมูลมาจากหลายพื้นที่ซึ่งจะทำให้สามารถเปรียบเทียบข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการการสนับสนุนจากภาครัฐได้มากขึ้น

2. เนื่องด้วยวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมประกอบด้วยหลายประเภทวิสาหกิจ ดังนั้น การศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาสภาพปัญหา และความ

ต้องการสนับสนุนจากภาครัฐของผู้ประกอบการเฉพาะในประเภทวิชากิจใดหนึ่ง เช่น วิชากิจผลิตสินค้า บริการ คำปลื้มหรือคำส่ง

3. การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาปัญหาของผู้ประกอบการโดยรวมในหลายด้าน ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าต่อไปควรศึกษาเชิงลึกเฉพาะปัญหาด้านใดหนึ่ง ทั้งนี้เพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่ละเอียดมากขึ้น

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University

รายการอ้างอิง

- จันทร์ณี กิตติปฏิวิวงศ์. ปัญหาและอุปสรรคของการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม (SMEs): ศึกษาเฉพาะโครงการเสริมสร้างผู้ประกอบการ ใหม่. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขารัฐศาสตร์, บัณฑิต วิทยาลัย, มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548.
- ทินกร ประเศรษสุต. สภาพและปัญหาการบริหารงานของผู้ประกอบการ วิสาหกิจขนาดย่อมเขตอุตสาหกรรมภาคที่ 2. วิทยานิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต, สาขาอุตสาหกรรมศึกษา มหาวิทยาลัยนครสวรรค์, 2547.
- สมชาย หิรัญกิตติ. *การบริหารธุรกิจขนาดย่อม*. กรุงเทพมหานคร: Diamond in Business World, 2542.
- Okpara, J. O. "Factors constraining the growth and survival of SMEs in Nigeria; Implications for poverty alleviation". *Dissertation Abstracts International*. 34.2 (2011): 156.
- Chew, R., & Chew, S. B. "A study of SMEs in Singapore". *Dissertation Abstracts International*. 2.4(2008).
- Tambunan, T. T. H. "Development of small and medium enterprises in a developing country: The Indonesian case". *Dissertation Abstracts International*. 5.1(2011): 68.